

การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอปริหานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

Enhancing Teamwork According to the Principle of Parihanidhamma of Ban Wang Lam School Huai Yot District Trang Province

ตรีเพชร ทิพย์แก้ว¹, อีระพงษ์ สมเขาใหญ่², และ พระครูประโชติกิจจาภรณ์^{3*}

Treepetch Tipkaew¹, Teeraphong Somkhaoyal² & Phrakru Prachotkichchaporn^{3*}

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย^{1,2,3}

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahajulalongkomrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand^{1,2,3}

Received: March 8, 2024, revised: May 6, 2024, Accepted: May 6, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีม 2) ศึกษาการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม 3) นำเสนอการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอปริหานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 15 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 5 คน และสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการทำงานเป็นทีม พบว่า 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน มีข้อจำกัดเรื่องของเวลาในการทำงาน ความคิด ความถนัดและความสามารถไปสู่เป้าหมายแตกต่างกัน 2) การมีส่วนร่วม เกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งความคิด อุปนิสัย ความชอบ ข้อจำกัดของเวลาที่ตรงกันในการมีส่วนร่วมในการทำงาน 3) การติดต่อสื่อสาร มีการติดต่อสื่อสารภายใต้เวลาอันจำกัด ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน หรือไม่ละเอียดในการรับข้อมูล ขาวสาร การใช้ภาษาไม่เหมาะสมหรือการใช้อารมณ์ในการติดต่อสื่อสาร 4) ความไว้วางใจ ต้องรู้จักและศึกษา พฤติกรรม อุปนิสัยของสมาชิกในองค์กรเป็นรายบุคคล ไม่ไว้วางใจในการมอบหมายงาน ไม่กระจายงาน ทำให้บุคลากรขาดกำลังใจในการทำงาน 5) บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน มีการมอบหมายงานที่ไม่ตรง ความถนัดของแต่ละบุคคล ไม่ตรงตามบทบาทหน้าที่ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดความยุ่งยากและความล่าช้าในการทำงาน 2) การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมที่เหมาะสม เป็นการประยุกต์ใช้หลักการในการทำงานเป็นทีม คือ 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน 2) การมีส่วนร่วม 3) การติดต่อสื่อสาร 4) ความไว้วางใจ และ 5) บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน กับหลักอปริหานิยธรรม คือ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกัน ประชุมและเลิกประชุม 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบสังคม 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ และ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอปริหานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า ในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: การทำงานเป็นทีม, หลักอปริหานิยธรรม, โรงเรียนบ้านวังลำ

Abstract

The purposes of this research article are to 1) study the conditions of teamwork. 2) study the enhancement of teamwork. 3) present the enhancement of teamwork according to the principles of Aparihaniyadhamma of Ban Wang Lam School, Huai Yot District Trang. Province uses qualitative research methods. Data were collected through in-depth interviews with 15 people involved, 5 people who provided insights, and group discussions with 7 experts. The research results found that 1) Conditions of working as a team: 1) Having the same goal There are limitations on time to work, different ideas, aptitudes, and abilities to reach goals. 2) Participation It arises from differences between individuals, including ideas, habits, preferences, and time constraints in participating in work. 3) Communication There is communication under limited time. Causing misunderstandings or not detailed in receiving information. Using inappropriate language or using emotions in communication. 4) Trust requires knowing and studying behavior. Characteristics of individual organizational members. Not trusting in assigning work, not distributing work, causing personnel to lack morale in working. 5) Clear roles and work assignments. There are work assignments that do not match the individual's aptitude. Not in accordance with the role Resulting in an error Difficulties and delays in work. 2) Fostering appropriate teamwork It is an application of the principles of working as a team, namely 1) having the same goal, 2) participation, 3) communication, 4) trust, and 5) clear roles and assignments with the principles of Aparihaniyadhamma, namely 1) regularly meeting together. 2) Meet and adjourn in unison. 3) Do not set rules that are contrary to social regulations. 4) Have respect for superiors. 5) Respect the rights of others. 6) Respect the place, and 7) Give Care and attention for visitors. 3) Experts inspected the promotion of teamwork according to the principles of Aparihaniyadhamma of Ban Wang Lam School, Huai Yot District, Trang Province. It was found that in participating in group discussions, everyone agreed that it was appropriate. There is a possibility and helpful.

Keywords: Teamwork, Aparihaniyadhamma principles, Ban Wang Lam School.

บทนำ

การจัดการศึกษา มีความมุ่งหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และมีคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี, 2553) ซึ่งการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นทีม การทำงานเป็นทีมเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่หลายองค์การพยายามปลูกสร้างขึ้นโดยการลงทุนฝึกอบรมและจัดกิจกรรม และพยายามทุ่มเททั้งในด้านงบประมาณ เวลา และกำลังคน การทำงานเป็นทีม เป็นเทคนิคที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในองค์กร โดยองค์กรจะต้องทำให้เกิดความร่วมมือ พึ่งพาซึ่งกันและกันของบุคลากรที่มาทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญ สำหรับทุกองค์กร และเป็นสิ่งจำเป็นอย่าง

ยิ่งสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงาน การทำงานเป็นทีมจึงมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรเป็นอย่างดี (นภาพร เมฆมุสิก, 2551) การบริหารองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใด ผู้บริหารมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นที่เกิดขึ้น ซึ่งในปัจจุบันรูปแบบของการทำงานได้เป็นไปในลักษณะการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กร ทีมงานเหล่านี้ประกอบด้วยผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ทีมงานสามารถ ระดมความคิด ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและประหยัด แต่เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการทำงานเป็นทีมสูงสุด ผู้บริหารจะต้องทำความเข้าใจ และเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการในการบริหารทีมงานให้ละเอียดลึกซึ้ง เพราะนอกจากจะทำให้ผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารทีมงานให้เหมาะสมแล้ว หากเกิดปัญหาในการทำงานร่วมกัน ผู้บริหารยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้เป็นไปอย่างเหมาะสมได้ (ทองทิพภา วิริยะ, 2553) การพัฒนาการทำงานเป็นทีมเป็นการพัฒนาบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงานโดยมีเป้าหมายให้ทุกคนในหน่วยงานเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นอันหนึ่งเดียวกัน คือ การรวบรวมทักษะความรู้ความสามารถของแต่ละคนในทีมเข้าด้วยกัน ซึ่งผลการทำงานเป็นทีมจะต้องดีกว่าการทำงานคนเดียวและการทำงานเป็นทีมจะให้ได้ดีขึ้นนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารต้องมีทักษะทางด้านความรู้ความคิดและการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งจะต้องฝึกทักษะของสมาชิกทีมงานให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, 2550)

ปัจจุบันการดำเนินงานต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีหลักธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปแล้วนั้น มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่น่าไปประพฤติปฏิบัติ อีกทั้งยังก่อประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้าง หากได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการเข้ามาประยุกต์ใช้ ก็จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญ คือ หลักของอปริหานิยธรรม ๗ ประการ หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ที่เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอปริหานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอด จังหวัดตรัง เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการวางแผนปรับปรุงรูปแบบการทำงาน และพัฒนาการทำงานเป็นทีมของหน่วยงานรวมทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษามีการทำงานเป็นทีมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อประโยชน์สูงสุดอันจะเกิดแก่ผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอด จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอปริหานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอด จังหวัดตรัง
3. เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอปริหานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอด จังหวัดตรัง

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำงานเป็นทีม คือ กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคล ที่มาร่วมกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ทีมงานจะต้องเกิดจากความสมัครใจ มิใช่บังคับ จะต้องมีความเข้าใจ ความผูกพัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ภายในกลุ่มต้องแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างชัดเจน และคนที่มาร่วมกันนั้น ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีการ

ติดต่อประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ มีการปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มและกลุ่มอื่นๆอยู่ตลอดเวลา จึงจะทำให้การทำงานเป็นทีม มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการมีหลักการทำงานดังนี้

1. การมีเป้าหมายเดียวกัน หมายถึง การที่สมาชิกในทีมงานมีส่วนร่วมในการกำหนด รับรู้ เข้าใจ และยอมรับในเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกทุกคนในทีมมีส่วนร่วมในการพิจารณากระบวนการทำงาน การมีส่วนร่วมในการทำงาน ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของผลการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. การติดต่อสื่อสาร หมายถึง สมาชิกในทีมทุกคนมีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันการสื่อสารจะกระทำอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาเข้าใจง่าย อาจทำได้โดยการประชุม พูดคุย ปรัชญาหรือ พบกันโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สมาชิกได้มีการสื่อสารความหมายรับข้อมูลหรือส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน

4. ความไว้วางใจ หมายถึง สมาชิกทุกคนในทีมมีความเชื่อใจและไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับคุณค่า ของบุคคล เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ยอมรับในความสามารถของกันและกันและแบ่งงานกันทำตามความรู้ความสามารถ

5. บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน หมายถึง เป็นลักษณะของการทำงานที่มีการมอบหมายงานให้รับผิดชอบ และได้ปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีความพยายามทำงานสำเร็จตามที่ทีมต้องการ การแบ่งงานมีความเสมอภาคไม่หนักคนใดคนหนึ่ง สมาชิกทุกคนเคารพในบทบาทของทีมงานและสามารถปฏิบัติงานที่อยู่นอกเหนือบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ในบางโอกาสเมื่อมีความจำเป็น

หลักการบริหารนิยธรรม หมายถึง ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมจากความเจริญ แต่เป็นไปเพื่อความดีงามของหมู่คณะ ป้องกันความเสื่อมไม่ให้เกิดขึ้น นำไปสู่ความเจริญโดยส่วนเดียว ประกอบด้วย

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคม จะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกันยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม หมายถึง พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี

3. ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบสังคม หมายถึง ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง

4. มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา หมายถึง การให้เกียรติผู้นำ เชื่อฟังกัน ปฏิบัติตามความคิดที่ดีที่ถูกต้องของผู้นำ เดินไปในกรอบในทิศทางเดียวกัน ไม่หลบลหลูผู้นำ

5. ให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น หมายถึง ให้เกียรติและคุ้มครองผู้อื่น มิให้มีการข่มเหงรังแก

6. ให้ความเคารพต่อสถานที่ หมายถึง เคารพบูชาเจดีย์ ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราให้ทำดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี

7. ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน หมายถึง การต้อนรับและสร้างความประทับใจและค่านิยมแก่ผู้ที่มาเยือน ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้มาติดต่อ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยาย้อย จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยที่แสดงในภาพที่ 1

หลักอภิปธานิยธรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้
ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วมการวิจัย

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ในการวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอต จังหวัดตรัง ประกอบด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ในการศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposeful Selection) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน ครู 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 5 คน

2. ขั้นตอนขั้นตอนการศึกษาการเสริมสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอภิปธานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอต จังหวัดตรัง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 2 คน นักวิชาการ จำนวน 1 คน พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 1 รูป หัวหน้างาน จำนวน 1 คน

3. ขั้นตอนการนำเสนอ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ได้แก่ ผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informants) ในการเสนอแนะทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอภิปธานิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอต จังหวัดตรัง คือ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครู จำนวน 3 คน พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 1 รูป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายยอต จังหวัดตรัง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

2. ขั้นตอนการศึกษาการเสริมสร้าง ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่องการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง

3. ขั้นตอนการนำเสนอ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม เสนอแนวทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง เพื่อให้ความเห็นและข้อเสนอแนะและบันทึกผลการสนทนากลุ่มตามความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้วิจัยดำเนินการนำรายละเอียดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะเบื้องต้น และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำเสนอในผลการศึกษาสภาพ

2. ขั้นตอนการศึกษาการเสริมสร้าง ผู้วิจัยดำเนินการนำรายละเอียดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดทำร่างแนวทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะเบื้องต้น และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำเสนอในการสนทนากลุ่ม

3. ขั้นตอนการนำเสนอ ผู้วิจัยดำเนินการนำความเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดทำแนวทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอดจังหวัดตรัง ฉบับสมบูรณ์ สรุปผลและนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง การมีเป้าหมายเดียวกัน เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายในการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยจะต้องกำหนดเป้าหมายในการทำงานให้ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนได้มีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนต้องบริหารเวลาในการทำงานให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การมีส่วนร่วม มีการทำงานร่วมกันภายในทีม ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทั้งที่เป็นงานภายในและภายนอกโรงเรียน แต่ต้องบริหารเวลาให้เหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับทุกความเห็นของคนในทีม เข้าใจถึงบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละคน ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน แต่ในบางครั้งการสื่อสารยังไม่ชัดเจน

อภิปรายผล

สภาพการทำงานเป็นทีมตามของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายอด จังหวัดตรัง พบว่า 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากข้อจำกัดเรื่องเวลาในการทำงาน ความคิด ความถนัดและความสามารถไปสู่เป้าหมายแตกต่างกัน 2) การมีส่วนร่วม เกิดจากการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งความคิด อุปนิสัย ความชอบ ข้อจำกัดของเวลาที่ตรงกันในการมีส่วนร่วมในการทำงาน 3)

การติดต่อสื่อสาร เกิดจากการติดต่อสื่อสารภายใต้เวลา อันจำกัด อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คาดเคลื่อน หรือไม่ละเอียดในการรับข้อมูลข่าวสาร การใช้ภาษาไม่เหมาะสมหรือการใช้อารมณ์ ในการพูดคุยติดต่อสื่อสาร ทำให้เกิดความขัดแย้ง ส่งผลให้งานไม่เป็นไปตามเป้าหมาย 4) ความไว้วางใจ ต้องรู้จักและศึกษาพฤติกรรม อุปนิสัยของสมาชิกในองค์กรเป็นรายบุคคล ไม่ได้มีการสื่อสารหรือสื่อสารกันน้อยลง อาจทำให้เกิดความคาดเคลื่อนในการทำงาน ไม่ไว้วางใจในการมอบหมายงาน ไม่กระจายงานทำให้บุคลากรขาดกำลังใจในการทำงาน 5) บทบาท และการมอบหมายงานที่ชัดเจน การมอบหมายงานที่ไม่ตรงความถนัดของแต่ละบุคคล ไม่ตรงตามบทบาทหน้าที่ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาด ความยุ่งยากและความล่าช้าในการทำงาน งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนมีจำนวนครูน้อย และผู้บริหารบริหารโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรพล วรสุวรรณโรจน์ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า สภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ในเทศบาลและบุคลากรของเทศบาลได้มีการทำงานเป็นทีมอยู่แล้ว แต่อยู่ในรูปของการทำงานร่วมกันตามวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ และปัจจุบันเทศบาลและบุคลากรของเทศบาลก็รับทราบถึงการทำงานเป็นทีม มีการอบรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยเฉพาะเมื่อมีการทำงานตามแผนงานหรือโครงการที่ตั้งไว้ก็จะปรากฏเห็นได้ชัดในการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ โดยผู้บริหารให้ความสนับสนุนในนโยบายและงบประมาณ และมีความสอดคล้องกับ วาสนา เกอแอสละ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การทำงานเป็นทีมที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ พบว่า 1) สภาพการทำงานเป็นทีม ด้านการกำหนดภารกิจ และเป้าหมายของทีมงาน ด้านการสื่อสารกันอย่างเปิดเผย และด้านการกระจายความเป็นผู้นำส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ 2) ความผูกพันต่อองค์กร ด้านความผูกพัน ด้านการคงอยู่ต่อบริษัท และด้านความผูกพัน ด้านบรรทัดฐานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์

การศึกษาการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยาย จังหวัดตรัง มีหลักการดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน 2) การมีส่วนร่วม 3) การติดต่อสื่อสาร 4) ความไว้วางใจ 5) บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าแนวทางในการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับหลักธรรม คือ หลักธรรมบริหารนิยธรรม หรือที่เรียกว่า หลักสามัคคีธรรม เป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน นำไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจพร แสนพลเมือง (2561) ศึกษาเรื่อง การทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ ฯ พบว่า แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ ฯ 1) ด้านบทบาทต่าง ๆ ที่สมดุล ควรประชุมวางแผนแนวทางร่วมกันให้ครูได้รับงานที่เหมาะสมกับความสามารถ 2) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมาย ครูทุกคนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 3) การเปิดเผยและการเผชิญหน้า ครูควรมีโอกาสวิจารณ์การทำงานซึ่งกัน และกันได้ โดยปราศจากอคติ 4) การสนับสนุนและไว้วางใจกัน ควรจัดกิจกรรมกลุ่มที่เชื่อมความสัมพันธ์ 5) ความร่วมมือและความขัดแย้ง ควรยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยใช้เหตุผลและหาข้อสรุปร่วมกัน 6) กระบวนการทำงานที่ถูกต้องเหมาะสม ควรมีการประชุมวางแผนก่อนการดำเนินงานทุกครั้ง 7) ภาวะผู้นำที่เหมาะสม ผู้นำต้องมีความมุ่งมั่น ทำงานด้วยความโปร่งใส 8) ด้านการตรวจสอบทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ครูควรประเมินการทำงานของตนเอง 9) ด้านการพัฒนาตนเอง ครูควรใฝ่หาความรู้พัฒนาตนเอง และโรงเรียนควรส่งเสริมการจัดอบรม 10) ด้านสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่ม ครูควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ให้ความช่วยเหลือ และ 11) ด้านการติดต่อสื่อสารที่ดี ควรกระจายข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนอย่างทั่วถึงและชัดเจน และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลอยอัมพัน มาพิจาร (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทำงานเป็นทีมของ

กลุ่มโรงเรียนสุวรรณสาธุกิจ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของ กลุ่มโรงเรียนสุวรรณสาธุกิจ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มี 11 แนวทาง คือ 1) จัดให้ความรู้ เรื่องความร่วมมือและการใช้ ความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์2) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน 3) สร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการการทำงานร่วมกับผู้อื่น 4) มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์การ 5) พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม 6) พัฒนาทักษะการสื่อสารที่ดีระหว่างทีมงาน 7) จัดสร้างระบบสารสนเทศของโรงเรียน 8) จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน 9) สร้างความสามัคคี 10) ฝึกให้บุคลากรมีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และ 11) สร้าง ความตระหนักและความเข้าใจในการเป็นทีมที่ดี

นำเสนอการศึกษาการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่ามีเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็น ประโยชน์ ซึ่งหลักการทำงาน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน 2) การมีส่วนร่วม 3) การ ติดต่อกับสื่อสาร 4) ความไว้วางใจ 5) บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน ซึ่งการดำเนินงานทั้ง 5 องค์ประกอบ ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม โดยมีกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ผ่านการประชุม จากผู้เกี่ยวข้องของทุก ๆ ฝ่าย อย่างสม่ำเสมอ โดยเข้าประชุมและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน เป้าหมายที่ กำหนดไม่เป็นเป้าหมาย ที่ขัดต่อระเบียบสังคม ภูษาที่และมีระบบที่ชัดเจน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ให้ ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และสถานที่ เป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ เป็นผู้ตามที่มีวินัย มีทัศนคติใน ทิศทางเดียวกัน ไม่ตั้งกฎที่ขัดต่อระเบียบขององค์กร เคารพผู้บังคับบัญชา ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้เกียรติ สถานที่ ดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่ง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีบทบาท สนับสนุน รับรู้ และมีส่วนร่วม ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการดำเนินงานตามหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมายตามคำสั่ง การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนางานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วรพล วรสุวรรณโรจน์ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการทำงานเป็นทีมตาม แนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนว พระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย 11 รูปแบบ คือ รูปแบบ ด้านหลักการ ทำงานเป็นทีม 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ทีมแก้ปัญหา 2) ทีมงานบริหารตนเอง 3) ทีมประสานข้ามสายงานและ 4) ทีมเสมือนจริง โดยผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ทั้ง 4 รูปแบบ มีการทำงานเป็นในภาพรวมดี และรูปแบบด้าน หลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา คือ หลักการบริหารนิยธรรม 7 รูปแบบ คือ 1) หมั่นประชุมกัน 2) พร้อมเพรียง กันประชุมและเลิกประชุม 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4) มีความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้ ความเคารพต่อเพศสตรี 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ และ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยือน โดย ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ทั้ง 7 รูปแบบ มีหลักปฏิบัติในการทำงานเป็นทีมในภาพรวมดี ซึ่งเมื่อสังเคราะห์ เข้าด้วยกันได้เป็น รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาล ใน จังหวัดพิษณุโลก โดยในการนำไปประยุกต์ต้องปรับเปลี่ยนบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลนั้น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุดของเทศบาล อันเป็นเหตุให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน มี กระบวนการติดต่อสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ระหว่างคนในองค์กร กำหนดวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร กำหนด กลุ่มเป้าหมายในการสื่อสาร การเลือกเนื้อหาที่ต้องการจะสื่อสาร มีความไว้วางใจ สามารถสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกในองค์กรร่วมกันในทิศทางบวก และสามารถสร้างความเต็มใจร่วมกัน เชื่อว่าทุกคนมีความรู้ ความสามารถที่จะกระทำหรือดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ภายในองค์กรให้สำเร็จผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็น ตัวอย่างที่ดี ให้เกียรติซึ่งกันและกัน หมั่นกระชับความสัมพันธ์ ชื่นชมความสำเร็จ และเข้าใจความผิดพลาด เพื่อ แก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้น และก้าวไปข้างหน้าด้วยกัน มีความสอดคล้องกับ อมรรัตน์ เสตสุวรรณ (2566) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า 1)

นักศึกษาพยาบาล ขาดความมั่นใจในการสื่อสาร ไม่แน่ใจในบทบาทหน้าที่ในการทำงานเป็นทีม ระยะเวลาฝึกปฏิบัติงานจำกัด ทำให้ได้รับประสบการณ์น้อย มีเวลาในการคิดสร้างสรรค์พัฒนาจำกัด ตลอดจนไม่สามารถปรับปรุงพัฒนางานที่เป็นรูปธรรมได้ 2) รูปแบบการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสาร ความร่วมมือการประสานงาน ความคิดสร้างสรรค์ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 3) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นร่วมกันว่าทุกองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยจะเห็นได้ว่า การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอภินิหารธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายัด จังหวัดตรัง คือ การนำหลักการในการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน 2) การมีส่วนร่วม 3) การติดต่อสื่อสาร 4) ความไว้วางใจ 5) บทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน ซึ่งหลักการในการทำงานเป็นทีม มีความสอดคล้องกับหลักอภินิหารธรรม ดังนี้ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบสังคม 4) มีความเคารพนับถือต่อบุคคลทั้งปวง 5) ให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ดังโมเดลการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอภินิหารธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายัด จังหวัดตรัง ที่แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักอภินิหารธรรมของโรงเรียนบ้านวังลำ อำเภอยายัด จังหวัดตรัง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนกำหนดแผนการประชุมรายเดือน รายสัปดาห์ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการประชุม และนำผลการประชุมไปประยุกต์ใช้
2. โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมเกี่ยวกับการทำงานทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนางาน
3. โรงเรียนนำการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมมาใช้ เพื่อเป็นการสร้างทีมงาน ที่มีคุณภาพในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. บุคลากรต้องทำงานเป็นทีม ปฏิบัติตามโครงสร้าง ภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายงาน ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ
2. บุคลากรต้องนำทักษะความรู้ความสามารถ และแนวทางการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม ไปใช้ในส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพการทำงานเป็นทีมขององค์กร
3. บุคลากรนำการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม ไปใช้ในพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนให้มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการทำงานเป็นทีมในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ในยุค Thailand 4.0
2. ควรศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการทำงาน เพื่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ
3. ควรศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมตามหลักการบริหารนิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ทองทิพภา วิริยะ. (2553). *การบริหารทีมงานและการแก้ปัญหา*. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- นภาพร เมฆมุสิก. “พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของบุคลากรกรณีศึกษา กลุ่มบริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ในเขตพื้นที่ภาคใต้”. *การศึกษานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต .บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2551.*
- เบญจพร แสงพลเมือง. “การทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนที่ปังกกรวิทยาพัฒนา ในพระ (ทวีวัฒนา) ราชูปถัมภ์” .*วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561.*
- พลอยอัมพัน มาพิจาร. “การทำงานเป็นทีมของกลุ่มโรงเรียนสุวรรณสาธุกิจ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2” . *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559.*
- วาสนา เกอแอสละ . “การทำงานเป็นทีมที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์” . *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์.บัณฑิตศึกษาด้านการจัดการมหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2559.*
- วรพล วรสุวรรณโรจน์ . “รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก” .*วิทยานิพนธ์ศึกษาปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ., 2559.*

- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2553.
- อมรรัตน์ เสตสุวรรณ. “รูปแบบการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ”. วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ . มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2566.